

6. Klasicismus a osvícenství, preromantismus

Klasicismus (classicus = vzorový, vynikající)

Vznik za Ludvíka XIV. (1643-1715), 17. a 18. stol. Nápodoba antiky, pevný systém estetických norem. Do Ruska i Ameriky.

Empír (empire = císařství) - vrchol klasicismu, počátek 19. stol. (Napoleon).

Počátky klasicismu - antika, považovaná za vrchol umění, jako barokní klasicismus, později 100% antika, = empír.

Antika. Racionalismus (Descartes) - jediná jistota je myslící já. V tragédiích cit je, ale vedle povinnosti, rozumu a pocitu viny. Kázeň a střídmost. Krása je v pravdivosti a rozumovosti. Individuum méně než kolektiv a společnost. Pevná estetická pravidla (je dáno, co je hezké).

Klasicistní literatura - 17. stol. Osvícenská - 18. stol., poté preromantická. Místně odlišné (např. Čechy - žádný barokní klasicismus).

Klasicistní

Aristotelovy tři jednoty. Rozum nad emoce -> témata. Vysoká (óda, epos, tragédie), nízká (komedie). Verš alexandrin. Pravidla - Nicolas Boileau.

Vysoká

Pierre Corneille (1606-1684)

Hrdinské tragédie; povinnost vítězí nad osobním citem.
- Cid (1636) - španělské rytířské téma. Zamilovaná hlava snoubence dle pravidel cti, ježto v souboji oprávněn zabíjí jejího otce. On vítězí s Maury, král: odčinil, vezměte se.

Corneille popisuje osoby takové, jaké by měly být, Racine takové, jaké jsou...

Jean Racine (1639-1699)

Psychologické tragédie; cit vs egoistické vášně (jež neovládnu ničí). Antické motivy, současné problémy.
- Faidra (1677) - máma chce syna, ten ji ne, syn zabit, ona sebevraždá.

Nízká

Molière (1622-1673)

Nejúspěšnější evropský autor veseloher. Aktuální témata - satira a kritika společnosti (jevy i vlastnosti). Humor. Literární typy.
- Tartuffe - král zachraňuje hlupáka Orgona s rodinou před Tartuffem
- Lakomec (1669) - inspirace Plautus Zlatý hrnec. Harpagon, syn Kleantes a Mariana, pletky s ženitbou.
- Zdravý a nemocný

Jean de La Fontaine (1621-1695)

- Bajky - alegorie společnosti.

Itálie

Commedia dell'arte (arte = řemeslo, profesionálové) - od 16. stol. dominuje Itálii. Existuje základní dějová kostra. Dle publika se rozvíjí děj. Pevné typy postav (obchodník Pantalón, sluha Scappino, služka Smeraldina), nápadité masky, pantomima.

Carlo Goldoni (1707-1793) - reformátor upadající komedie dell'arte

(rozeptání rolí, pryč masky).
- Poprask na laguně (1762)

Osvícenství (18. stol.)

Jedna fáze klasicismu vyplněna osvícenstvím. (Renesance - humanismus). Proti absolutismu, církvi (brání poznání pravdy), konzervatismu (tmářství,

nevědomost). Kult rozumu. Příčina zla je nevědomost. Svoboda a rovnoprávnost lidí. Vliv na - osvícenský - absolutismus (Josef II.).

Raná fáze klasicistní (Voltaire), pak preromantická (Rousseau).

Charles Louis Montesquieu (1689-1775)

S Lockem o dělení moci ve státě
- Duch zákonů - republika - láska k vlasti, monarchii - čest, despotismus - strach.
- Perské listy (1721) - první osvícenský román. Uzbek se v Evropě mění na osvícence.

Voltaire (1694-1778)

Nejproslulejší osvícenec, 18. stol. - století Voltairovo. ostře proti církvi a absolutismu. Nekompromisně útočí, často ve vězení.
Hlavní žánr filosofická povídka (svěží, duchaplné, kousavé o problémech doby).
- Candide neboli Optimismus (1759) - dobrodružný román o Candidovi - naivní víra boží prozřetelnosti -> optimismus. Kritika absolutní moci atp.
- dramata Zaira, Brutus

Encyklopedisté (1751-1772)

Denis Diderot, D'Alambert. Co nejvíce znalostí z vědy, techniky, historie (v nichž je pravda, nikoliv v Bibli). Prof. Prokop na výtvarce dodal, že obsahuje praktické rady do života.

Denis Diderot (1713-1784)

Vydavatel Encyklopedie.
Jeptiška (1760) - antikleptičkární, formou dopisů Zuzana nucená z kláštera o hrůzách (Radek dodává: opravdu otřesné). Klášter - proti přirozenosti.
Jakub Fatalista - analogie s Donem Quijotem a Sancho Panzou, moudré rozmluvy.

Měšťanská komedie

2. pol. 18. stol. uvolnění pravidel - každodenní problematika.

Pierre Beaumarchais (1732-1799)

- Lazebník sevillský (1775), Figarova svatba - zhudebnil Mozart.

Další

18. století pestré tendencemi <- rozvoj společnosti. Více realismu. Méněfeudalismu. V Anglii toto dříve než v Evropě - hrdinou je člověk, zodpovídá za svůj život - anglický klasicismus.

Daniel Defoe (1660-1731)

- Robinson Crusoe - přemožení přírody, zejm. však sebe samého. Velmi populární, ve světě robinsonády. Boj a vítězství korespondují s novou společností, zejm. anglickou.

Henry Fielding (1707-1754)

Dramatik a romanopisec.
- Tom Jones, historie nalezenec (1749) - vrcholné dílo světové literatury. Nalezenec nemluvně do šlechtické rodiny. Opravdový člověk vs pokrytectví a prostopášnost londýnské aristokracie.

Jonathan Swift (1667-1745)

Světový satirik. Ir.
- Gulliverovy cesty (1726) - alegorická kritika soudobé Anglie. Země trpalíků, obrů, slavných mužů, ušlechtilých koní.

Preromantismus

2. pol. 18. stol., přechod mezi klasicismem a romantismem, překonání estetiky klasicismu, pronikání citů a fantastičnosti.

Pozn.: Poezie jezerní a hřbitovní. Symbolické postavy - poustevník, vězeň, mnich. Svět neporušený civilizací, idealizovaný.

Jean Jacques Rousseau (1712-1778)

Nad rizum senzibilita (vlastní pravda nad logiku). Přirozeně dobrého člověka kazí civilizace. Nerovnost <- majetek. Ano přirozený, nezkažený život.
- Emil čili o výchově (1762) - pedagogický román a výchově dětí v přírodě, cit a přirozená cesta k Bohu (nenucená - Je lepší neznatí Boha než se mu rouhati).

- Nová Heloisa (1761) - vrchol preromantismu, forma dopisů, zušlechťující síla návratu k přírodě (zde život na venkově) vedoucí individuum k přirozenosti.
- Společenská smlouva - svrchovanost lidu.

Antoine Prévost (1697-1763)

- Manon Lescaut - milostná próza, všeobjímající rytíř de Grieux a lehkomyslná neurozená Manon.

Německé Sturm und Drang

Zcela nový pohled na svět. Jednoduchost klasicismu pryč, ano v díle studovaný mnohovrstevný hrdina.

Johann Gottfried Herder (1744-1803)

- Myšlenky k filosofii dějin - období lidstva tvoří jednotlivé národy. Slované nastupují nyní. Důležité pro NO.

Bouře a vzdor. Jako preromantismus. Idealizace individuální vzpoury jedince proti okolí, tragický konec. Drama a poezie.

Jonahh Wolfgang Goethe (1749-1832)

Z největších postav světové literatury. Život ve Výmaru, v KV a ML. Přírodní vědy. Ženy (Betty viz Kundera). Renesanční postava. Vrchol umění pro něj v Řecku.

- Utrpení mladého Werthera (1774) - milostný román v dopisech. Vydáváno jako skutečné (wertherovská horečka). Tragický konec (Zemřít! Co to znamená? Hleď, mluvíme-li o smrti, sníme). Vnitřní svět, přesvědčivé líčení.

- Faust (1808, 1832) - veršovaná tragédie ze starobylé pověsti. Stvořitel a Mefistofeles: na Faustovi zkusíme bezcennost/hodnota člověka. Faust a Mefistofeles - uspokojíš-li mé poznání, dostaneš mou duši. Markéta. Druhý díl: u císaře, časem do Řecku, bažinatá země k zúrodnění - zde uspokojení z smysluplné práce, od propadnutí peklu chrání uslechtilý záměr pomáhat lidem.

Podobenství bloudění člověka hledajícího smysl.

Fridrich Schiller (1759-1805)

Dílo o osobní svoboda, konflikt s držiteli moci.

- Loupežníci (1782) - ikona Sturm und drang. Nešťastná tragédie Karla Moora.
- Óda na radost - v závěru 9. symfonie od Beethovena, hymna EU

Další

Donatien de Sade (1740-1814)

Evropské libertinství. Mravní delikty, smrt vblázinci. Kult přírody a právo na štěstí jsou víc než zákon. Touha ukojit smysly nade vše. Hodnoceno pozitivně. Vliv na: prokletí básníci, Poe, surrealismus.

- 120 dní Sodomy